

1974-2024

50

מאירס ג'וינט
ברוקדייל

למידה מסיפורי הצלחה בהוראה מכילה בבתי ספר יסודיים

פידא ניג'ם-אכתילאת   אורטל טופורק בר
עירית ענבר (אייזיק)

עריכת לשון: טל רייך
תרגום לאנגלית (תקציר): דוד סימר
עיצוב גרפי: ענת פרקו טולדנו

עורכת ראשית: רויטל אביב מתוק

הסקירה הוזמנה בידי משרד החינוך ומומנה בסיועו.

מכון מאירס ג'וינט ברוקדייל

ת"ד 3886 ירושלים 9103702

טלפון: 02-6557400

brook@jdc.org | brookdale.jdc.org.il

ירושלים | אלול תשפ"ד | ספטמבר 2024

מילות פתיחה והכרת תודה

ילד / עידית ברק

מה צריך ילד?

מקום

שיוכל לגבוה.

ומבוגר אחד

שיעזור לו עם התקרה.

מה הופך מורה לאלופה? החוקר למוב ריכז מגוון טכניקות שבהן משתמשים מורים בהזדמנויות שונות כדי להשיב לשאלה זו. חלק גדול מן הטכניקות טריוויאליות ואינן חדשניות, אך ביישום נכון שלהן יש פוטנציאל לשינוי מהותי בהצלחת התלמידים. הוראה טובה איננה כישרון מולד; אימון, עבודה משותפת של צוותי הוראה ורכישת טכניקות יכולים לשפר אותה באופן ניכר. תודות לשימוש שלהן במגוון טכניקות, מורות אלופות מנצלות את הזמן שעומד לרשותן באופן מיטבי וממקסמות את החשיבה והלמידה בכיתה.

האגף לחינוך יסודי במשרד החינוך בחר במסגרת מחקר זה להתמקד בסיפורי הצלחה ובמורות שמגלות מסוגלות ויכולת בנושא הכלה. התייעוד מביא לידי ביטוי את העבודה הטובה שנעשית כדי לאפשר למידה של פרקטיקות וגישות המובילות להצלחה בתחום. פרקטיקות אלו יכולות לשמש את כלל המורים והמורות במערכת החינוך ולסייע ביישום הוראה מכילה הלכה למעשה.

תודה מקרב לב למורות שהשתתפו במחקר זה והסכימו להתראיין ולחלוק עימנו את הידע שלהן: ענהאל פאעל, אורית עזוז, מרווה טאהא, דנה נחום, האלה אבו עראר, זיו עמית, אודליה דרור, קליה עמית, גלית ברדה ויערה מורי. מורות אלו מתאימות את דרך ההוראה שלהן למאפייני התלמידים בכיתותיהן, חותרות להגיע לכל תלמיד ומשתמשות במגוון כלים ופעולות כדי לייצר התאמה בין דרכי ההוראה ובין צורכי התלמיד. הן בעלות מסוגלות עצמית ויודעות שהן יכולות להכיל תלמידים שונים ואת כלל הכיתה באופן שיקדם למידה של תוכן, מימוניות וערכים.

רות נצר-תורג'מן

מדריכה ארצית, היחידה לטיפול בפרט, האגף לחינוך יסודי
המנהל הפדגוגי משרד החינוך

מוריה טלמור

הממונה על שילוב והכלה, האגף לחינוך יסודי
המינהל הפדגוגי משרד החינוך

תקציר

רקע

גישת ההוראה המכילה עשויה להבטיח את מימושו של חזון חינוכי וערכי, שבבסיסו מערכת חינוך המקדמת הזדמנויות ללמידה ולהתפתחות לכל תלמיד ותלמידה. גישה זו מבוססת על האמונה כי לכל תלמיד, ללא קשר ליכולותיו או למגבלותיו, מגיעה הזדמנות שווה ללמוד ולהתפתח בסביבה תומכת ומקבלת. גישה זו גם מכירה בייחודיות של כל תלמיד ושואפת לספק מענה הולם למגוון הצרכים הלימודיים, הרגשיים והחברתיים המאפיינים כיתה הטרוגנית. נוסף על כך מחקרים מראים כי יישום ההכלה תורם לקידום הישגיהם של התלמידים, מחזק את תחושת השייכות והערך העצמי שלהם ומעודד יצירת אקלים כיתתי מכבד ומשתף.

כחלק מעיצוב מדיניות ההכלה בבתי הספר התבקש מכון מאירס-ג'וינט-ברוקדייל לבצע מחקר באמצעות **המתודה של למידה מהצלחות**, שיבחן מהן הפעולות התורמות להצלחת עבודתם של מורות ומורים מכילים בבתי הספר היסודיים.

מטרת המחקר

מטרת המחקר הייתה לאתר ולבחון סיפורי הצלחה בעבודתן של מורות מכילות בבתי ספר יסודיים וללמוד מהם על עקרונות פעולה מיטביים שיוכלו לשמש את כלל המורים והמורות במערכת החינוך לצורך יישום הוראה מכילה הלכה למעשה.

שיטת המחקר

המחקר נערך לפי המתודה של "למידה מהצלחות העבר – המתודה הרטרופקטיבית". המחקר נערך בשותפות עם נציגות אגף א' לחינוך יסודי ממשרד החינוך, אשר היו שותפות בהגדרת המאפיינים של מורה מכילה והקריטריונים המבטאים הכלה מוצלחת של תלמידים בכיתה. על בסיס הקריטריונים שנקבעו אותרו סיפורי הצלחה של הוראה מכילה. סיפורים אלה נבחנו לעומק במטרה לדלות מהם כלים להוראה מכילה הלכה למעשה. במסגרת המחקר רואיינו עשר מורות מכילות – שמונה מן החינוך היהודי ושתיים מן החינוך הערבי.

ממצאי המחקר

את ממצאי המחקר חילקנו לשלוש רמות פעולה: רמת התלמיד הבודד, רמת הכיתה כקבוצה ורמת בית הספר כמערכת. כמו כן הצגנו חלק מן האתגרים שאיתם מתמודדות המורות, כפי שעלו מן הראיונות. בכל אחת משלוש הרמות זיהינו עקרונות פעולה מנחים ופרקטיקות מגוונות. ברמת התלמיד עלו עקרונות פעולה המכוונים ליצירה ולביסוס של קשר אישי עם כל תלמיד, למענה לצרכיו האישיים והמגוונים ולזיהוי חוזקותיו, חולשותיו והאתגרים שעימם הוא מתמודד. ברמת הכיתה, לנוכח העובדה כי המורות נדרשות להתמודד עם ניהול דינמיקה קבוצתית מורכבת, הן רואות חשיבות ביצירת אקלים מכיל ומיטיב עבור כלל התלמידים ויישום פדגוגיה דיפרנציאלית המותאמת לצורכי התלמידים. ברמת בית הספר, לתפיסתן של המורות מדיניות ההכלה בבית הספר

היא קריטית ליישום הכלה והיא הבסיס ליישום גישה זו. יתר על כן, נראה כי יש חשיבות עליונה להקצאת משאבים הולמים הן לרכזת הכלה, האמונה על ליווי הצוות החינוכי, הן למורות עצמן, כדי שיוכלו לקבל את ההנחיה וההכשרה הנדרשות ליישום של הוראה מכילה בעבודתן היום-יומית עם התלמידים.

דברי תודה

תודותינו שמורות למי שבזכותם עבודתנו נושאת פרי: למוריה טלמור ולרות נצר-תורג'מן מאגף א' יסודי במשרד החינוך ולמורות שהסכימו להתראיין במסגרת המחקר.

תוכן עניינים

1	מבוא
2	שער ראשון: הוראה מכילה – סקירה בין-לאומית
6	שער שני: למידה מהצלחות בעבודתן של מורות מכילות
7	1. מטרת המחקר
7	2. שיטת המחקר
9	3. עקרונות פעולה משותפים שעלו מעשרה סיפורי הצלחה
9	3.1 עקרונות פעולה להוראה מכילה ברמת התלמיד
16	3.2 עקרונות פעולה להוראה מכילה ברמת הכיתה
25	3.3 עקרונות פעולה להוראה מכילה ברמת בית הספר
30	4. אתגרים וקשיים בעבודת המורות המכילות
31	5. סיכום
33	פרסומים של המכון בנושא
34	מקורות
36	נספחים
36	נספח א: מתווה לראיון עם מורות מכילות
38	נספח ב: עקרונות מרכזיים במתודת למידה מהצלחות
39	נספח ג: פלייר לאיתור סיפורי הצלחה